

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
ראה
מנחם אב התשפ"ג בשל"ד
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

חיזוק בעניין לימוד התורה, מן המעשה בנכד הרש"ש זיע"א שהיה מוריד נחלי דמעות כשהיה אומר ויחד לבבנו וכו' בברכת אהבת עולם.

המשך בעניין בינה מלאכותית, הנגישה לכולם, וגרועה פי אלף מהאינטרנט. התייחסות למכתב בעניין הא דעבד רב יוסף סעודתא לרגל הגיעו לגיל ששים, ומה ששאל אותו אב"י.

תוספת דברים בעניין לעיל, בעניין עשיית סעודה בהגיע האדם לגיל ששים. דיון בהמשך דברי הכותב עמ"ש התפארת ישראל, שאדם המחוייב כרת אם נפל למשכב שלא יפנה אל הרופאים שירפאוהו. ומכתב נוסף לגבי שאלה מעניינת בעניין דלעיל. ששה תירוצים לשאלת התפארת ישראל, מדוע ישנם אנשים המחוייבים כרת ודאי ובכל זאת הם מאריכים ימים.

ישנם רבים אשר חושבים עליהם שהם עשירים, ואינם אלא עניים מרודים. ביאור המעשה ביקים איש צרורות אשר נכנסו בו דברי דודו רבי יוסי בן יועזר כארס של עכנא, כיצד השפיעו עליו הדברים שחזר בתשובה בזמן כה קצר. שיבוש קריאת המלה 'אלוה', הוא כבר מאות שנים. השלמה בעניין המלה כר"ת שהיא ר"ת כ'צנה ר'צון ת'עטרנו, והאם יש לשמוח או להתעצב כאשר ראינו את החידוש שאמרנו כתוב בספרי הקדמונים.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6
מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 704
לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור. פרטים בטלפון: 050-4140741. והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

השיעור מוקדש

ע"י ידידנו הרב אליה חרד ב"ר זוהר הי"ו, לרפואת היולדת מרת הודיה ב"ר דוד שתח"י, והרך הנולד בשעט"מ. שיזכו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

כמרכן השיעור מוקדש להצלחת רבי משה בן שלמה הי"ו מארצות הברית, שיזכה הוא ונו"ב דניס בת חיים שתח"י לזרע של קיימא במהרה. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

וכן השיעור מוקדש ע"י ר' עובדיה בן יוסף הי"ו, מארה"ב. לזיווג הגון לאחיו יצחק ומרדכי שיחיו. בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה וזק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, ושיזכו לזיווג הגון משורש נשמתם במהרה, וימלא כל משאלות ליבם וליבנו וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

חיזוק בעניין לימוד התורה, מן המעשה בנכד הרש"ש זיע"א שהיה מוריד נחלי דמעות כשהיה אומר ויחד לבבנו וכו' בברכת אהבת עולם.

נתחיל בעניין חיזוק ללימוד תורה, להבנה בתורה, שהשם ברוך הוא יפתח ליבנו לתלמוד תורתו.

דיברנו [שיעור מוצש"ק שלח לך ומוצש"ק קרח] לגבי הנצי"ב, שבברכת 'אהבת עולם' היה בוכה, זותן בליבנו להבין להשכיל'.

ישנו דבר מקביל, מפליא ג"כ, המובא על נכד הרש"ש – רבינו שלום שרעבי זיע"א – בספר דברי שלום [דיני ברכות ק"ש, ח"א דף תל"ט], ויישר כוחו של ידידנו הרב ישראל גמליאל נר"ץ שהעירני לכך, והוא בזה"ל, לא אעצור בעד הקולמוס, לספר בשבחו של היחיד ומיוחד, מגזע אראלים ותרשישים, נכד הרש"ש, שהוא אחד מבעלי הקבלה, וכפי שהעיד עליו הגאון רי"א אלישר ז"ל וז"ל, מורי אבי הלך להתפלל בקהל חסידים בית אל – דהיינו, בית הכנסת של מקובלים – ואז היה רבן של החסידים – ראש המקובלים – הרב רפאל אברהם שלום שרעבי בעל "דברי שלום" נכדו של הרב הקדוש שר שלום שרעבי זצוק"ל, והייתי הולך עמו. הרב אלישר, היה הולך עם אביו.

וכך הוא מעיד. וראיתי בעיני להרב הקדוש ז"ל, כשהיה מתפלל בכל יום מימות החול – אין המדובר בפעם אחת בשנה, או בחודש, אלא בכל יום מימות החול – כשהיה אומר "ודבק ליבנו במצוותיך, ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך" וכו' – תשמעו כעת איזה מלים – היו יורדים מעיני נהרי נחלי דמעות, דבר יום ביומו. עד כאן עדותו.

פלא עצום. 'נהרי נחלי דמעות'. תתארו זאת לעצמכם. זה לא תשעה באב, ולא ר"ה או יום הכיפורים, אלא בכל יום.

ומה נהד"ר בקודש ללמוד מדרכם של הצדיקים, אשר ליבם הטהור היה מלא ערגה וחשקה לקבה"י, ליחד הדודים איש יחד פני רעהו, ואשרי עין ראתהו. עכ"ל הספר דברי שלום, מאת הרה"ג אבנר עפגין שליט"א.

אצל הנצי"ב, עיקר עסקו היה בפשט. ואצל נכד הרש"ש, עיקר עסקו היה בקבלה. לכן, אצל הנצי"ב היה הדגש במלים זותן בליבנו להביל להשכיל'. אבל הוא, שם דגש על המלים זיחד לבבנו, דהיינו הייחודים. כל אחד, לפי שורש נשמתו, מה שהוא צריך לתקן בעולם. אבל רואים, איך צדיקים וגדולי עולם, לא נחו ולא שקטו, אלא חצבו להבות אש. לא לחנם הם זכו, למה שזכו. הם בכו, לזכות להתקרב להקב"ה, שיהיו להם השגות בתורה. א"כ אנחנו, מה נענה אבתריהו. אם הם היו צריכים כ"כ הרבה בכיות, אזי אנחנו – אזובי הקיר – כמה אנו צריכים להתאמץ. לראות כמה אנחנו רחוקים, כמה איננו מגיעים לקרסולי רגליהם. בכל אופן, מי שחשקה נפשו, שידע כי זאת הדרך. הדבר אינו בא בקלות, אלא בהרבה בכיות תפילות ותחנונים.

המשך בעניין בינה מלאכותית, הנגישה לכולם, וגרועה פי אלף מהאינטרנט.

התחלתי בכך, בנושא דלעיל, כיון שידידנו הרה"ג יצחק מסורי הי"ו כתב אלי מכתב חשוב, לגבי הרבה עניינים, ובין היתר – בסוף המכתב, בדרך אגב – הוא נגע בעניין הבינה מלאכותית'. אנחנו מדברים על זותן בליבנו

שערי יצחק – השיעור השבועי

לסגן. לא להיות פתי המאמין לכל דבר שמפרסמים. גם לגבי עניין זה, שהקב"ה יתן לנו בינה, לדעת איפה ללכת, ימינה או שמאלה, כיון שישנם הרבה טעויות והטעויות.

הערה מהקהל: מה שהוא כתב, ואנן לא ברשיעי עסיקיןן אלא בשופטני. שופטני היינו שוטים, האם מתאים כאן?

תשובת מרן שליט"א: כוונתו דרך מליצה. ועוד, שאין אדם חוטא אא"כ נכנסה בו רוח שטות.

התייחסות למכתב בעניין הא דעבד רב יוסף סעודתא לרגל הגיעו לגיל ששים, ומה ששאל אותו אביי.

בכל אופן, עיקר מכתבו של הרב יצחק מסורי, הוא לגבי מה שדיברנו בשיעורים האחרונים, וז"ל, לכבוד מרן הגאון מור"י רצאבי שליט"א איש על העדה.

אחדש"ת וברכת הדיוט.

הנה אני בא במגילת ספר עפה, בעניין דרוש אורח חיים לבעל התפארת ישראל, שדן ופלפל בו בשיעוריו המפורסמים והמחכימים, המלאים פלפול ובקיאות כברכת ה', עד שהשומע אומר יישר והרואה אומר ברקאי (ואינו דומה תא שמע לתא חזי כפשוטו).

ברוך ה' שבראני לכבודו, וזיכני להיות משמעו לקחו של מור"ר תמידין כסדרן, ולהתענג מצוף ונופת אמריו. ומתוך כך עלה בדעתי העניה לשתף את מור"ר במה שחנני ה' בסוגיא זו, קודם שנשמע פתגם המלך, אף שאין הדברים שווים, ומה ידעתי שלא ידע הוא, ומי יבא אחר המלך. ע"כ אכתוב בקצירת האומר ממש, ומכלל הדברים יובן הקושיא, או הקושיות שעלו במחשבה (ובבקשת מור"ר אצרף במכתב נפרד את הקושיות והראיות שיש עמדי).

הוא אומר, כי יש לו כמה רעיונות לגבי הסוגיא הזאת, עוד לפני ששמע את השיעורים. כמובן, לא אכנס כעת לכל הפרטים, רק לגבי כמה נקודות חדשות, שהוא כותב שם.

א. רב יוסף הוא בעל המימרא (כתובות ל.) דאף שבטלו הסנהדרין ד' מיתות לא בטלו. ובזה

בינה, מבקשים מהקב"ה שיתן לנו בינה, דהיינו בינה אנושית. אבל הזכרנו בשיעור הקודם לגבי החרבן של 'בינה מלאכותית', מה שישנו כיום, כמה הדבר מסוכן.

הוא כתב בזה"ל, במה שדיבר מור"ר שליט"א מעניין הסכנה מהמכונה 'בינה מלאכותית'. להיות שלפי ידיעתי אינו מצוי אלא במי שפרץ גדרן של ראשונים ומחובר לאינטרנט שכבר אסרוהו קמאי ובתראי ואנן לא ברשיעי עסיקיןן אלא בשופטני. וכדי שלא תהא חומרא דאתי לידי קולא, שמא יאמרו הפרושים התיירו את האינטרנט ואסרו את 'הבינה המלאכותית', אודה במאד מאד אם מור"ר שליט"א יבאר וירחיב יותר בדבר.

הוא טוען, כי בלאו הכי הדבר קשור אל האינטרנט. כך הוא כותב.

אינני מכיר את העניינים הללו, אבל לפי מה שראיתי כתוב, לצערנו ה'בינה מלאכותית' מצויה כיום גם במכשיר טלפון רגיל, לא צריך בשביל זאת את כל המכשירים האלה.

יתירה מכך, הראו לי שפירסמו בשם אדמו"ר צדיק אחד מירושלם עיקו"ת, כי בכדי לפתור את עניין הקשיים ב'שידוכים', המצויים בזמנינו, ישנו פתרון נפלא ע"י ה'בינה מלאכותית', כי זאת דרך קלה, ושחשוב מאד לפרסם זאת וכו'.

התפלאתי והשתוממתי על כך. מה קרה? ע"י בינה מלאכותית? הרי כל גדולי ישראל זועקים על כך זעקה גדולה ומרה, והוא בא וממליץ על כך בכל לבב?

שאלתי משהו שיודע, והוא אמר לי, כי האדמו"ר הזה הוא צדיק כזה, אשר מנותק מן העולם, איננו יודע מה קורה מימינו ומשמאלו. אפילו לא יום ולא לילה. אפשר לפרסם בשמו, כל מה שרוצים. אין מי יאמר לך מה תעשה, ואין מי יאמר לך מה תפעל. הוא אינו יודע. גם אם ישאלו אותו, כי פירסמו בשמו וכו', האם הדבר נכון או לא נכון, הוא בכלל לא 'בעניינים'. על כן, זאת איננה ראייה.

ובכן, שנדע את אשר לפנינו. אנחנו חיים בעולם מלא בלבולים ושקרים, וצריכים לדעת שצריך

מובן מדוע דוקא רב יוסף עשה סעודה בהגיעו לגיל 60 על שניצל מכרת.

ב. מ"מ גם הוא מודה שמידת ארך אפיים קיימת ג"כ ואפשר שהחוטא ינצל מחשבון שמים, וזרעו אחריו ינגף.

ג. החשש מכרת אינו בעוון רב יוסף עצמו אלא מעוון אבותיו.

שמעתם? זהו חידוש גדול.

ושמחתו היא, שבזכות מעשיו, עמד לו להינצל מעונש כרת שהיה יכול לבא לו בעוון אבותיו.

ד. ובזה יובן מה שהקשה לו אביי ולא חש לזלזול בכבוד רבו.

ה. ובזה יובן מה שאביי נפטר בגיל 60 אע"פ שבא מבית עלי [ר"ה ח"י:] שנתחייבו כרת, משום שעסק בתורה וגמילות חסדים. דפוקד עוון אבות על בנים רק במחזיק במעשי אבותיו [ברכות ז.].

ו. ובזה יובן מה חילוק מצאו בגיל 60 יותר מכל גיל שהרי אמרו 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך'.

ז. ובזה יובן החילוק בין 60 ל-80 דזכות הבן עומדת כנגד הגזירה עד גיל 60 ומכאן ואילך אפשר שתתקיים הגזירה בכרת דיומי בלבד.

ח. ובזה יובן מדוע עשה רב יוסף סעודה בגיל 60 ולא עשה רב הונא סעודה בגיל 80 על שיצא ממכרת דיומי שהוא רק בעוון אבותיו.

ט. ובזה יובן מדוע יצא שמואל מן הכלל שהוא צדיק בן צדיק.

י. ובזה יובן מדוע אדם שהגיע לגיל 60 אינו עדות שלא עבר עבירת כרת.

יא. ובזה יובן מדוע דוד הוצרך לעדות מדלתות העזרה למחילת חטאו אע"פ שחי 70 שנה, שהרי זרעו נכרת, במיתת הבן הראשון מבת שבע.

יב. ובזה יובן מדוע חשש ישי אבי דוד מעוון מואבית שהיא בת אל נכר שנא' בה 'הכרת תכרת'. שהרי אבצן (בועז) נפטר מיד לאחר נישואיו עם רות.

יג. ואפשר שזה שאמרו בישי שמת בעטיו של נחש, גם לאפוקי שלא מת בעוון כרת דאבותיו.

בגמרא בכתובות [דף ל' ע"א] – ובעוד שני מקומות בש"ס, במסכת סוטה [דף מ' ע"ב], ובמסכת סנהדרין [דף ל"ז ע"ב] – מובא כך, מיום שחרב בית המקדש, אף על פי שבטלו סנהדרין, ארבע מיתות לא בטלו וכו'. מי שנתחייב סקילה, או נופל מן הגג, או חיה דוֹרְסָתוּ. ומי שנתחייב שריפה, או נופל בדליקה, או נחש מכישו. ומי שנתחייב הריגה, או נמסר למלכות, או ליסטים באין עליו. ומי שנתחייב חנק, או טובע בנהר, או מת בַּסְרוּנְכִי. א"כ הוא אומר, למה רק רב יוסף עשה סעודה? כיון שהוא זה שאומר במסכת כתובות, כי דין ארבע מיתות לא בטלו. דהיינו, כמו שישנן ארבע מיתות בית דין, גם בזמן הזה שאין סנהדרין, הקב"ה עושה זאת בדרכים דומות, משהוא דוגמא מעין ד' מיתות, שהיה צריך אם היו סנהדרין, הוא היה מתחייב בהם. אותו הדבר לגבי כרת, שייך כרת גם בזמנינו, ולכן דוקא רב יוסף עשה סעודה.

מצד שני, הוא מוסיף שם, כי זה לא שרב יוסף ח"ו היה חייב כרת, רח"ל, אלא שזהו בעון אבותיו, אנשים לפני כן שלא היו צדיקים כמותו, ואז הוא עלול להיענש בגללם. זהו כפי שאמרנו בזמנו, כי עון כרת – לפי רש"י – גם זרעו נכרת. וישנם כאלה הסוברים, שזהו רק היכן שכתוב 'ערידים'. בכל אופן, ישנו כאן צד של כרת, אבל לא שלרב יוסף ח"ו היה צד שהוא חייב כרת. הדבר פשיטא.

ולמה אביי הקשה לו? מדוע הוא לא זלזל בכך בכבודו? כיון שאין המדובר על רב יוסף, כביכול ח"ו הוא חייב כרת, אלא זה מאבות אבותיו, בדורות שלפניו. כך הוא אומר.

זה נשמע פלפול נחמד, הוא קישר את הדברים יפה, אבל אעפ"כ לא כן אנכי עמדי. כי נכון שרב יוסף אמר את המימרא הזאת שבמס' כתובות, אולם הרי שם כתוב ג"כ, 'וכן תני רבי חייא'. זאת אומרת, כי היא ברייתא שאמר כבר רבי חייא, שהוא תלמידו של רבינו הקדוש, אשר היה תנא. וקיימא לן, כל מתניתא דלא מיתנייא בי רבי חייא ורבי אושעיא, לא תותבו מינה בבי מדרשא. אם כן, זהו אינו מאמר רק

חולק לדינא על רב יוסף, וסובר שמכיון שעדיין אינו בטוח שיצא גם מ"כרת דיומי" שאף הוא הנהו חלק מעונש הכרת, א"כ לשמחה מה זו עושה. אם אב"י מתפלא על זאת, הדבר סימן שהוא חולק.

והלא קיי"ל הלכה כבתראי. והגם שאב"י היה תלמידו של רב יוסף, כמבואר בהרבה מקומות, וקיי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הרב, מ"מ הלא יש מהראשונים שכתבו שלא אמרו אין הלכה כתלמיד במקום הרב, אלא עד אב"י ורבא. אבל מאב"י ורבא ואילך הלכה כבתראי אפילו בתלמיד במקום הרב וראה תלמודית כרך ט' ערך הלכה כבתראי, וכרך א' ערך אין הלכה כתלמיד במקום הרב, מ"מ הלא כיון שרב יוסף עבד עובדא, קיי"ל דמעשה רב כדאייתא בשבת דף כא. ודף קכו. וכו'.

ועוד שמסתבר לומר שאב"י אינו חולק כלל לדינא על רב יוסף, ורק שאל שאלתו. ולאחר ששמע מרב יוסף רבו "נקוט מיהא פלגא בידך", סבר וקיבל, ואפושי פלוגתא לא מפשינן.

למה להגיד שישנה כאן מחלוקת? אב"י שאל שאלה, ורב יוסף ענה לו, והוא קיבל זאת.

ועיין ברא"ש במסכת גטין פ"ו סי' ז' שכתב לעניין אחר, שרב האי גאון פסק כרבא אע"ג שרב פפא הקשה לו ודילמא וכו' בתראה הוא, משום שרב פפא לא בא לחלוק על רבא, אלא נשא ונתן בדבריו כתלמיד בפני רבו, ואף לעצמו לא היה הדבר ברור, ורבא לא חשש להשיבו ע"ש. א"כ כל שכן בענייננו, שרב יוסף השיב לאב"י "נקוט מיהא פלגא בידך", יש לפסוק כרב יוסף. עכ"ל. כך טוען החכם הזה.

אלו דברים, שיש מה לשמוע בהם, ואני לא בא כעת להתווכח איתו, אולם רק לעורר ולדון. ראשית, אף אחד מכל הפוסקים הראשונים והאחרונים, לא הביא כי יש לעשות סעודה בגיל ששים. חוץ מהרמ"א שכתב זאת, בדרכי משה ובש"ע. איפה כל הגאונים, הרמב"ם והש"ע, ודומיהם, למה לא העלו זאת? אנחנו מסבירים בעצם אותם, כיצד הם הבינו. אם רצונך להגיד מהלך אחר, בסדר, אבל כעת

של האמורא רב יוסף, אלא זה בעצם מהתנאים. אולי הדבר היה שגור לרב יוסף, הוא שהביא זאת לבית המדרש, ופירסם את זה, אולם זוהי ברייתא שאמר ולימד רבי חייא, וא"כ זהו דבר המוסכם על כולם. אם כן, למה לא מצינו אף אחד, שעשה סעודה? זאת נקודת המוצא שלנו.

ולגבי העניין שרב יוסף ייענש בגלל אבותיו, אכן אולי הדבר נכון, קשה להתווכח על הפרט הזה, לא ברור לי כעת. צריך לבדוק.

אולם לגבי מה שהוא כותב, כי מה שאב"י שאל אותו, כי גם אם יצא מחשש כרת דשני, אבל עכ"פ לא מחשש כרת דיומי, שהוא לא חשש בכך לזלזול, אינני יודע, קצת לא נראה שישנו כאן איזה זלזול, שהלא רב יוסף הוא זה שאמר שיצא מכרת, א"כ אב"י שאל אותו על מה שהוא אמר, אבל לא רואים שח"ו הוא מזלזל בו. תורה היא וללמוד היה צריך. לפי מה שהוא עצמו אמר.

טוב, אולי הוא היה צריך להוסיף ולהגיד 'חס ושלום'?

בכל אופן, לכלהפחות ישנו כאן יגדיל תורה ויאדיר, להרחיב את היריעה.

תוספת דברים בעניין לעיל, בעניין עשיית סעודה בהגיע האדם לגיל ששים.

לגבי העניין של רב יוסף, שלח אלי ידידנו הרה"ג חיים לוי הי"ו מארצה"ב, כי מישחו – ת"ח חשוב – כתב נקודה מאד חשובה בנושא הזה.

בספר הזכרון 'זכרון שלמה' וקאליש דף ר"ו ד"ה הריז מאמר שלם בעניין עשיית יום הולדת מהרה"ג דוב מאיר אייזנשטיין שליט"א חבר מערכת התלמודית. ומה שכי' לגבי יישוב מרן באופן פרטי.

הדברים מאד יסודיים, למרות שאינני מסכים איתם, אבל הדברים ספונים מצד עצמם, אלו דברים שיש להם בסיס.

מבואר מהגמרא הזו, שראוי לאדם לעשות יו"ט בהגיעו לששים שנה, משום שיצא מחשש חיוב כרת, ואף שלכאורה י"ל שאב"י שהתפלא

הינך מתווכח איתם. אנחנו בעצם מתרצים, מיישבים אותם.

כמו כן, לפי דבריך, למה רק רב יוסף עשה זאת? איפה כל החכמים, בכל הדורות? היכו כל התנאים והאמוראים? בשלמא אביי, הוא עצמו חי רק ששים שנה, כי היה מבית עלי כידוע, א"כ אי אפשר לבוא ולשאול למה הוא לא עשה סעודה בגיל ששים. אבל לא מצאנו ולא שמענו, על תנאים או אמוראים אף שהאריכו ימים, אשר עשו סעודה.

ולגבי מה שהוא טוען, כי רב יוסף עשה מעשה רב, נכון שישנו כלל כזה של 'מעשה רב', אולם זהו כאשר ישנה שאלה, לגבי מהו הדין במקרה כך וכך, ואז מביאים כי אותו גדול עשה מעשה רב. בדבר שקורה לפרקים, אני מביא הוכחה מכך שההוא עשה, וא"כ נלך בעיקבותיו. אבל לגבי דבר אשר אף אחד לא עשה, הדבר סימן כי אף אחד אינו מסכים לעניין הזה.

בכל אופן, אנחנו רק מסבירים את סוגיין דעלמא, כי לא מקובל לעשות סעודה בגיל ששים. זאת דעת רבותינו, ואנחנו עפר תחת כפות רגליהם. אנחנו מסבירים אותם. האם זהו ההסבר, או שלא זהו ההסבר, לא משנה. איך שנסיביר. אבל, מסתבר שזה ככה. ואם לא, אזי ישנן דרכים אחרות.

דיון בהמשך דברי הכותב עמ"ש התפארת ישראל, שאדם המחוייב כרת אם נפל למשכב שלא יפנה אל הרופאים שירפאוהו. ומכתב נוסף לגבי שאלה מעניינת בעניין דלעיל.

בעת, בקשר לנושא העיקרי שאנו מדברים עליו, לגבי מה שכתב התפארת ישראל, שאדם אשר מתעסק עם רפואות, הולך לרופא מומחה ומקבל רפואות ומבריא, היה יותר טוב לו שימות מן החולי הזה, לקבל את ענשו, כי בעולם הזה העונש שלו הוא יותר קל. הקב"ה לא ישנה את הטבע בגלל זה, אבל הוא יקבל את ענשו כפול ומוכפל בעולם האמת.

כתב על זאת הרב יצחק מסורי הי"ו הנז"ל במכתבו, דברים חשובים בזה"ל, יד. ומ"ש בעל תפא"י שאדם העוסק ברפואות הרי הוא מבטל גזירת מלך של כרת. כוונת

דבריו דוקא במי שיודע בוודאי שנתחייב בכרת.

טו. תדע שלא אמר משאר עבירות אע"פ שאמרו שאין יסורים בלא עוון (שבת נה).

טז. דוק ותשכח במדרש רבה בראשית (סה, כב) מעניין יקום איש צרורות בן אחותו של ר' יוסי בן יעזר איש צרידה שעשה בעצמו ד' מיתות בי"ד ואמר עליו ר' יוסי שהקדימו בשעה קלה לגן עדן.

יז. וידעתי גם ידעתי שאין הדבר פשוט להתיר מעשה כזה, וכבר נחלקו בדבר חמורי עולם ויש שאסרו מצד המאבד עצמו לדעת – בהמשך נדבר על כך בעז"ה – מ"מ במי שבא לו עונש מן השמים והוא יודע בעצמו שנתחייב כרת, יפה כתב בדרוש אורח חיים שאל לו לדרוש ברפואות כלל לכפרת אשמו.

יח. ובפרט לפי מה שדרוש דרש משה בשו"ת אג"מ במה שהתירה תורה לבטל גזירת מלך, וכבר דיבר בזה מו"ר שליט"א. דיברנו על כך בס"ד בסוף שיעור הקודם.

הוא אומר כאן דבר אשר מתקבל על הדעת, כי מה שהתפארת ישראל אמר, שלא להתעסק עם רפואות – הרי בוודאי שלכאורה זהו כנגד דברי הפוסקים, נגד ההלכה, כפי שדיברנו – אולי הוא דיבר רק לגבי מי שבוודאי נתחייב כרת.

אפשר לקבל את החילוק הזה. מסתבר לכאורה שהתפא"י התכוין לכך. אבל אינני כ"כ רגוע, כי אם זהו רק ספק כרת, כן יעסוק ברפואות. אבל גם על ודאי כרת, זהו חידוש, להגיד שאדם היודע שהוא נתחייב כרת ח"ו, נזדמן לו והוא נכשל, ובעת הוא חולה וצריך לחזור בתשובה, נניח שהוא צריך לעשות סיגופים ותעניות בכדי לכפר, אולם זהו מבחינת התיקון שלחטא. אבל עצם זה שהוא חוזר בתשובה, מתוודה חטאתי אשמתני, אם הוא כבר חוזר בתשובה שלימה, שהקב"ה יודע כי אכן הוא מתחרט, ובעת יש לו רפואה, וכי יותר טוב לו שלא יעשה את הרפואות? זהו ג"כ חידוש גדול.

שאלה מהקהל: מה שהרב אמר, כי אם הוא חוזר בתשובה שלימה וכו' ועכשיו יש לו עניין

ודברים ד', ט"ו] רק הַשְּׁמֵר לְךָ וְשָׁמַר נְפִשְׁךָ מְאֹד, עליו לטפל בכך.

לגבי אדם אשר חייב מלקות ארבעים, ואם הוא יקח איזו תרופה הוא לא ירגיש את הכאב, זהו בודאי דבר אסור, כי כל המטרה של מלקות ארבעים היא בכדי להרתיע אותו, שיסבול, ההרתעה שבזה, כפי שדיברנו [בשיעור מוצש"ק עקב] כי הכרת בא להרתיע את האדם, כדי שיפחד. א"כ אם הוא לא מרגיש את הכאב, אזי אין בכך שום הרתעה. על כך בודאי שאיננו מדברים, כי הוא לא סבל בכלל.

ובעצם, זאת שאלה כללית, לגבי הרבה דברים. כל דבר. למשל, אדם לפני צום, לוקח איזה משהו בכדי שלא יסבול כ"כ בצום, או יולדת הלוקחת כדור אפיידורל בכדי להקל את הכאבים, וכי ישנו בכך איסור? ברור שהדבר מותר. ועמ"ש בס"ד בנפלאות מתורתך פ' בלק ע"פ לא איש אל ויכזב, בדף קל"א ד"ה ובזמנינו.

ששה תירוצים לשאלת התפארת ישראל, מדוע ישנם אנשים המחוייבים כרת ודאי ובכל זאת הם מאריכים ימים.

לגופו של עניין, הנה בעזרתו יתב' ברצוני 'לסגור' את הנושא הזה, של התפארת ישראל, אשר שאל שאלה קשה מאד, ואמר על כך תירוץ, ודננו בצדדים אם כן לקבל תירוץ אם לאו. אולם חוץ מן הדרך שלו, יש לנו שש דרכים אחרות, כדי לענות על השאלה הזאת, נמצא שלא מחוייב הדרך שלו, להגיע אל המהלך המחודש שלו. גם אם המהלך שלו הוא נכון, או שאפשר לתרצו, כפי שדיברנו, אבל עכ"פ אין חובה להגיע לכך. אגב בעיקר דברי התפא"י שם על הנפש, והנשמה, נראה שזה לקוח בחלקו מספר הברית, שהיה לפניו. וע"ע בנפש החיים להגר"ח מואלאזין שער א' פרקים י"ז וי"ח.

התפא"י שואל, איך זה שרואים רשעים גדולים בעולם, מומרים ומוסרים, מחללי שבתות, אשר עושים עבירות בפרהסיא. ישנו מצב, לפעמים ישנם 'צדיקים בגלוי, ורשעים בסתר', או 'רשעים בגלוי' – כביכול – 'צדיקים בסתר'.

של רפואות וכו'. הלא כתב הרמב"ם בפרק א' מתשובה הלכה ד', עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין הבאין עליו גומרין לו הכפרה, ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה עד שיבואו עליו יסורין וכו' יעו"ש. ומכאן יש להעיר לכאורה גם על קושיית מעב"ת בפרשת בשלח ה'תש"ע על התפארת ישראל, הרי יכול למות בדרך אחרת וכו', הלא בעינין יסורין. תשובת מרן שליט"א: יסורין יכולים להיות לאו דוקא במחלות. יש הרבה סוגי צרות רח"ל.

*

בכל אופן, אולי בכדי לחדד את העניין, אביא מכתב נוסף מידידנו הרה"ג שמריהו יונה הי"ו, שאלה מעניינת שחשבתי, קיי"ל שניתנה רשות לרופא לרפאות. השאלה כשיש כאב ראש, זה בעצם יסורים הבאים על האדם, ונטילת כדור הרגעה שמעלימה את הכאב האם זה סילוק רצון השם.

כעת הוא סובל, כואב לו הראש, והוא צריך לקחת כדור. אקמול. הקב"ה הביא עליו כאב ראש, והוא לוקח כדור, ומבטל רצון ה'. וכי הדבר בסדר?

לדוגמא מי שנגזר עליו מלקות ע"י בית דין, האם בי"ד יתירו לו לקחת כדור שגורם שלא ירגיש שום כאב.

או שיש דין בעצם הסבל שיהיה קיים.

אותו אדם צריך לקבל מלקות ארבעים, וישנה אפשרות לקחת איזה כדור הרדמה, כמה שיכו אותו הוא נהיה במצב ד'לא חלי ולא מרגיש'. האם הדבר מותר? הקב"ה שולח אליך כאב ראש, ואתה מתחכס?

במלים אחרות, כל כאב נסבל שאינו חולי, האם מותר להסירו או שיש עניין לקבל היסורים המגיעים אליו.

זאת שאלה הלכתית, וגם השקפתית. והא בהא תליא. כמובן, שהדבר פשוט, אין ספק בכך, כי אם בא אל האדם כאב ראש, או כל איזה חולי או סבל, שמותר לו לקבל רפואה. זהו ג"כ רצון ה'. אדרבה, אם הוא לא לוקח, הרי נאמר

זהו מפני שיש להם איזו זכות אשר נותנת להם זאת. אלו שני התירוץ שכתבנו שם. ובשיעור מוצש"ק יתרו, הבאנו תירוץ שכתב רבינו האריז"ל בספר הליקוטים, כי בגלגול הבא הם ייענשו בכרת. אלו שלושת התירוצים.

רק אולי בדבר אחד הנני צריך לתקן את עצמי, כי בדרך קב"ב ובחוברת 'שערי יצחק', שיעור מוצש"ק בשלח התש"ע הבאתי – לגבי התפארת ישראל – בזה"ל, אינני מבין כ"כ את התירוץ שלו. כי הרי כדי למות לא חייבים שיהיה חולה, וכי הוא לא יכול להידרס ח"ו, וכי חסר להקב"ה דרכים להמית את האדם?

התפא"י אומר כי אם הוא יקח תרופות, אזי הקב"ה לא משנה את הטבע, ולכן התרופות יועילו. מה הטענה הזאת? וכי הוא חייב להיות חולה? שיידרס. וכי הקב"ה לא יכול להמיתו בדרכים אחרות?

זאת אכן טענה. הקב"ה מביא עליו מחלה, והוא מתרפא, כי הקב"ה לא משנה את הטבע. בלי סיבה, 'עולם כמנהגו נוהג'. הקב"ה לא ישנה את הטבע, בגלל שהאדם הזה מתחכם. אכן נכון. ישנם דרכים אחרות. אבל לגבי השורה הזאת, הפרט הזה שהוא יכול להידרס, הדבר כנראה צריך תיקון. כי להידרס, זהו אינו עונש על עון כרת, אלא על עון סקילה. הרי הבאנו, כי אדם אשר נתחייב כרת, 'או נופל מן הגג, או חיה דורסתו'. בזמנינו, זהו 'דרסתו', זה כמו 'חיות רעות'. בזמנינו אם אדם נדרס ע"י רכב בכביש וכד', ה' ישמור, נראה כי זהו עונש על עון של סקילה. מסתבר כי על כרת, צריך להיות עונש אחר, לא מה שמתאים לסקילה. כל אחד, לפי הדוגמא והמדרגה שלו.

שאלה מהקהל: אז הוא בא לידי חולי?

תשובת מרן שליט"א: לגבי חולי, על זאת התפא"י אומר, שהוא לוקח תרופות. שימות, תכף ומיד. כגון שיזרקו עליו פצצה, לא תעזור שום תרופה. שיירו עליו, וכדומה.

אמרנו לבנתיים, שלושה תירוצים.

תירוץ רביעי. ישנו מצב של עוני, 'עני חשוב כמת'. את התירוץ הזה, למדנו באגב מספר

אינך יודע בודאות את טיב המעשים שלו. לדוגמא, ישנו אדם אשר לא רוצה לתת צדקה, אבל הוא עושה זאת מפני שאיננו רוצה לפרסם את הצדקות שלו. אבל, הוא לא עושה עבירות בפרהסיא. אולם אם בטוח שהוא אוכל חמץ בפסח, עדים ראו אותו, אין בכך ספק, בודאי שהוא חייב כרת, ובכל זאת הם מאריכים ימים. היתכן? זאת השאלה שלו.

על זאת, חוץ מן התירוץ שלו שאמרנו, יש לנו ששה תירוצים. על שלשה-ארבעה, כבר דיברנו בס"ד בעבר, מאז שהתחלנו בשיעור שבשנת התש"ע, הזכרתי זאת כבר מקודם, רק נחזור עליהם בקצרה.

ראשית, אמרנו עפ"י מה שכתב הגר"ז באיגרת התשובה, כי העונש כרת היה רק בזמן בית המקדש. עד חרבן בית המקדש, הנשמות נמשכות מהקב"ה. אולם אחרי חרבן בית המקדש, ישנה אפשרות למשוך נשמה מסטרא אחרא, ניתן לחיות לא בדרך הקדושה. א"כ אין בעיני, שאין חיוב של כרת. זהו דבר אחד.

שאלה מהקהל: וכי בזמן שהיה בית המקדש קיים, לא היו רשעים שהאריכו ימים?

תשובת מרן שליט"א: צריך עיון. אבל גם אם כן, יתכן שזה יובן לפי התירוץ הנוספים.

דבר שני, וזאת לכאורה התשובה הכי פשוטה, כי נכון שהוא חייב כרת, אבל מאידך גיסא ישנה זכות אשר מגינה עליו. יש לו דבר, שמנוגד לכך. בעז"ה נרחיב על כך בהמשך.

הבאנו כבר בזמנו, כי התוספות והריטב"א כותבים זאת במסכת כתובות, לגבי 'דין ארבע מיתות לא בטלו', הם אומרים כי 'זכות תולה', וממילא אפשר להבין כך גם לגבי כרת.

בשיעור מוצש"ק בשלח התש"ע, הבאתי כך מהחפץ חיים, לגבי הנושא שלנו, בזה"ל, עוון כרת על האיש והאשה שלא יסלימו שנותיהם ח"ו. ואפילו אם זכיותיהם יתרבו, שיתנו להם להאריך ימיהם, אבל נפשם אינה צרורה לחיים.

הוא מכניס זאת, שישנו מצב של זכות, שהם יאריכו ימים, אבל זה לא אומר שבעוה"ב הם לא ייענשו. כי מה שהם האריכו ימים בעוה"ז,

שערי יצחק – השיעור השבועי

טוב, אם כן אני הולך. שלום. הבטחתי לך, אינני יכול להגיד את השם.

אמר לו אותו העשיר, כבוד הרב, הינך יודע מה? יש לי בקשה. כעת אם כן, תאסוף גם בשבילי... אני ג"כ באותו המצב, רק שאני מתבייש להגיד לאנשים. לא רציתי להגיד לך, כי לא ידעתי האם אפשר לסמוך עליך, שלא תגלה את שמי. כעת אני רואה, כי כמה שלחצתי, לא גילית, א"כ אין נאמן כמו הרב.

ישנם הרבה, שהיו פעם מליונרים, אולם למעשה הם הגיעו לפת לחם. ומי יודע באיזה עון. או ריבית. או לא נתנו מעשר כספים כראוי. אם כן, 'עני חשוב כמת'. ישנם אנשים, שחושבים אותם עשירים. הם לא רוצים לפרסם, כי אחרת לא ירצו להמשיך לעשות איתם עסקים. אם יידעו שהם כבר נפלו. ע"כ הם מסתירים זאת.

*

תירוץ חמישי, נלע"ד בס"ד לומר עפ"י פירושו של רבי מתתיהו היצהרי, על מסכת אבות [פרק חמישי, משנה ג'], הובא ב'תלמודית' וכך ל"ב דף שפ"ז, כי כרת היינו, ש'נכרת הוא, או זרעו'. בזמנו הבאנו בשם רש"י, כי כרת היינו ש'נכרת הוא זרעו, אבל הוא אומר, או גורס, 'נכרת הוא או זרעו'. אין חובה, שיהיו שניהם. אלא או הוא, או זרעו. אם כן, מה שאותו אדם האריך ימים, זאת עדיין איננה ראייה. ממילא לפי זה, יש לנו תשובה לשאלת דקמן.

תירוץ ששי, עפ"י ספר הברית [חלק שני, דברי אמת, מאמר שמיני פרק חמישי, דף קנ"א ע"ב] המפורסם, למהר"ר פינחס אליהו, האומר כי מלבד מה שישנו כרת לגוף וישנו כרת לנפש, הנה לפעמים ישנו כרת, שהאדם גולה ממקומו. דהיינו, שהוא נזרק לארץ אחרת. או, שהנשמה שלו מתגלגלת.

א"כ בעצם, יש לנו שבעה תירוצים. לפי דבריו. ב'כרת' נכלל ג"כ, או גלות ממקום למקום, או גלגול של הנשמה.

הוא כותב כך, גם דע, שאפילו בחטא שהכוונה בו ב'כריתות' – או ב'כריתות' – על הגוף לבד, כנזכר למעלה [פרק ב'], יש לפעמים שהכתה בו

הגן, כפי שהבאנו בזמנו, שהוא אומר כי אדם אשר איננו קובע מקום לתפילתו, מתפלל מחוץ לבית הכנסת, לפי דבריו זהו עון כרת, והוא אומר כי בגלל זאת באים אנשים לידי מצב של עניות. גם אם יש מקום לדון על דבריו, אולם לגבי הנושא הזה, של עני חשוב כמת, אפשר לקחת גם לגבי הנושא שלנו.

ואם תגידו, שישנם הרבה אנשים החייבים כרת, ואינם עניים. טוב, זהו רק תירוץ אחד. ישנם תירוצים אחרים. ברם צריכים לדעת, כי ישנם אנשים רבים, אשר חושבים שהם עשירים, מליונרים אפילו, והם עניים מרודים.

*

פעם דיברתי עם איזה עשיר אחד, אמרתי לו – רציתי לראות מה הוא יגיב – תראה איזה נס, אברכים אשר יש להם בקושי משכורת זעומה, וב"ה הם חיים בטוב. וישנם אנשים מליונרים, כך שמעתי, אשר הם לא גומרים את החודש, כי יש להם הוצאות רבות על קופ"ח ורופאים, ועל 'עוכרי' דינים, וזה וזה. למרות שהם מרוויחים מליונים, אינם מצליחים לגמור את החודש, מרוב ההוצאות שנופלות עליהם.

לא ידעתי, מה הוא יגיב. עוד לא גמרתי לדבר, ואותו עשיר אמר, אכן, ידוע, ידוע... הדבר פשיטא. אתה לא מחדש לי.

מספרים על הרב חיים קרייזוורט, שהיה אב"ד עיר אנטוורפן שבארץ בלגיה, שאיזה מליונר אחד אמר לו כי הוא נפל בעסקיו, וכעת הוא עני מרוד, הוא צריך להיות פושט יד אולם לא נעים לו לבקש, וביקש ממנו שיאסוף בשבילו כסף, שיתרים אנשים למענו. אבל כמובן, שלא יגלה את שמו. הרב הבטיח לו, שלא יגלה את השם שלו, והלך להתרים נדיבים. הגיע לאיזה עשיר אדיר אחד, ואמר לו את כל המצב. אמר לו אותו עשיר, תשמע, אני מוכן לתת סכום נכבד, אבל רצוני לדעת מי זה? אמר לו הרב, לא. חס ושלום. אינני יכול לגלות לך. אמר לו העשיר, אני נותן רבע מכל מה שצריך. כשלא נענה, אמר, אני מוכן לתת חצי. כאשר הרב קרייזוורט ראה כי הדבר כך, אמר לעשיר,

כרת ממש שימות בחצי ימיו, ולפעמים הכוונה בו גלות ממקום קרוביו ואוהביו וארץ מולדתו, וישליכו אל ארץ אחרת, אם לא נאמר מלת "מִלְפָּנַי". אבל אם נאמר "מלפני", כמו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִלְפָּנַי ויקרא כ"ב, ג', אין הכוונה בו גלות ממקום למקום, כי מלא כל האדן כבודו יתברך.

לפעמים ה'כרת' הוא מתקיים כך, יש לו כאן משפחה וקרובים וידידים ואוהבים, והקב"ה 'משליך' אותו אל ארץ אחרת. נזרק למקום אחר. אבל הוא אומר, כי זהו דוקא היכן שלא כתוב על אותו עון בתורה, ונכרתה הנפש ההיא 'מלפני'. כי אם כתוב 'מלפני', שם אין הכוונה לגלות ממקום למקום. הרי בתורה ישנן הרבה לשונות, של חיוב כרת. ואם תאמר, כי ארץ אחרת, אולי זהו רק מארץ ישראל, הדבר אינו. כי נכון שארץ ישראל, אֶרֶץ אֲשֶׁר יִזְי אֱלֹהֶיךָ דִּרְשׁ אֹתָהּ, תָּמִיד עֵינַי יִזְי אֱלֹהֶיךָ בָּהּ וגו' ודברים י"א, י"ב, אבל אי אפשר להגיד שזה לא לפני ה'. כל העולם, מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וישעיהו ו', ג'. א"כ גם אם הוא בארץ מסויימת, והלך לארץ אחרת, אפי' מקצה העולם עד קצה העולם, עדיין הדבר נקרא שהוא לפני ה'. על כן, אם כתוב 'מלפני', אי אפשר לפרש שזאת גלות. אבל היכן שלא כתוב 'מלפני', זה כן יתפרש.

וככה כשהכוונה על הנפש לבד, יש שנכרת משרשה ואין לה עוד ממי לינק חיים וחסד, ותישאר היא לבדה נעה ונדה בעולם השפל. ויש שהכוונה בו שנכרתת משרשה מרוח ונשמה שלה, אבל תקבל חיים וחסד ממקום אחר, כאדם המצפה לשלחן אחרים.

הוא כותב כאן, דברים קצת נסתרים. לכאורה נראה, כי זהו מה שהזכיר באיגרת הגר"ז, שהוא מקבל חיותו ממקום אחר, מסטרא אחרא. ברם, לא נראה כי בעל ספר הברית התכוין לכך, כי הוא אומר בזה"ל, 'שנכרתת משרשה מרוח ונשמה שלה, אבל תקבל חיים וחסד ממקום אחר'. הוא לא הרחיב להסביר.

וכן בגלגול לבד, יש שנתגלגל בגוי. ועל זה הסוד נאמר – תשמעו איזה חידוש – וְנִכְרְתָהּ

הַנֶּפֶשׁ הַהוּא] מִיִּשְׂרָאֵל. כי עכשיו הוא יחזור בגלגול, והוא יהיה גוי.

ויש שנתגלגל באשה, ויש שנתגלגל בבעל-חני. הוא יהיה ח"ו בהמה, כמו שאירע לנבוכדנאצר. ועל זה נאמר בלשון אחרת שאין לפרש. עד כאן לשונו.

סוד י"ז ליראיו, וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם וְתהלים כ"ה, י"ד.]

ברוך ה', יש לנו ששה-שבעה תירוצים, על השאלה של בעל תפארת ישראל, למה לא רואים שהם נכרתים בפועל, ואפי' יכולים להאריך ימים, תשעים או מאה שנה. אעפ"י שלא כל אחד מהם יכול לעמוד בפני עצמו. למשל התירוץ של-גלות, הלא יש רשעים שאינם גולים, ונצטרך לתירוץ אחר.

שאלה מהקהל: בדברי התפארת ישראל, לכאורה יש לדון מצד מה שאמרו חז"ל בעירובין דף נ"ד ע"א, חש בראשו, יעסוק בתורה וכו'. חש בגרונו, יעסוק בתורה וכו'. חש במעיו, יעסוק בתורה וכו'. חש בעצמותיו, יעסוק בתורה וכו'. חש בכל גופו, יעסוק בתורה וכו' יעו"ש. והלא יתכן שהוא חייב כרת, ואעפ"כ טוב לו לעסוק בתורה ולהתרפא. ואם כן הוא הדין לרפואות טבעיות.

תשובת מרן שליט"א: עיי מאירי ומהרש"א שם, ובשבט מוסר פרק כ"ב, ושאר מפרשים, ותבין שאין קושיא משם. ועוד דשאני תורה שהמאור שבה מחזירן למוטב, ומתוך שלא לשמה בא לשמה.

ביאור המעשה ביקים איש צרורות אשר נכנסו בו דברי דודו רבי יוסי בן יעזר כארס של עכנא, כיצד השפיעו עליו הדברים שחזר בתשובה בזמן כה קצר. בעניין יקים איש צרורות – כך היא הגירסא במדרש הגדול [פרשת תולדות], 'יקים' איש צרורות, ביו"ד. במדרש רבה כתוב 'יקום' בוא"ז – זהו מעשה מפורסם, אולם ברצוני להגיד כאן איזו נקודה חדשה, חושבני כי לא ראיתי שעמדו עליה.

בגמרא במסכת סנהדרין [דף ל"ז ע"א] מובא לגבי הפסוק וַיִּרְחַ אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיִּכְרְתָהּ

שערי יצחק – השיעור השבועי

שהיה רשע גמור, מכעים את הקב"ה, מקבל כזה כבוד, מה יהיה עם הצדיקים, עושי רצונו יתברך, איזה שכר עצום הם יקבלו מהקב"ה.

התפלא על כך יקים איש צרורות, אמר לו, עשה אדם רצונו יותר ממך? הרי אתה בודאי צדיק גדול, א"כ מדוע הינך סובל כל כך? למה מוציאים אותך כעת להורג? הנה אתה מקבל עונש, איפה השכר שלך?

אמר לו, ואם כך לעושי רצונו, קל וחומר למכעיסיו. אם אני, אשר כל ימי עסקתי בתורה ובמצוות, ובכל זאת אני צריך לקבל עונש על איזה דברים קטנים שעשיתי, בכדי למרק את זאת, אז מי שמכעים את הקב"ה, רח"ל מה יהיה לו, איזה עונש הוא יקבל. אם אני מקבל כזה עונש, תעשה ק"ו, מה יהיה עם מי שמכעים את הקב"ה?

נכנס בו הדבר פֶּאֶרְס של עכנא. יקים איש צרורות שמע זאת, והדבר נכנס בו כמו ארס של עכנא. זה כמו שמצינו 'תנורו של עכנאי', זהו נחש גדול. ארס גדול.

נשרף לו הלב. ומיד החליט, שהוא חוזר בתשובה.

הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין. למה ד' מיתות בית דין? כי הוא ידע, שעשה הרבה עבירות, ומצד אחד הוא כבר אינו יכול להתחמק מן הרומיים, זהו כפי שעשו עם יוסף משיתא, הוא החליט שהוא הורג את עצמו, מאבד עצמו לדעת. אסור היה לו לעשות זאת, אבל היו לו כוונות טובות. מדברים לפי הבנתו, כי הוא חשב שהוא עושה דבר טוב. פִּי כָּל לְבָבוֹת הוֹרֵשׁ יִי? (דברי הימים א' כ"ח, ט"ז). אז הוא קיים בעצמו, ארבע מיתות בית דין. סקילה, שריפה, הרג, וחנק.

מה עשה? הביא קורה, נעצה בארץ, וקשר בה נימא, וערך העצים והקיפן גדר של אבנים, ועשה מדורה לפניו. הוא הביא עץ כדי להיתלות בו, וקשר בו חוט למעלה, וערך עצים מסביב כדי להבעיר אש, וגדר של אבנים, לא בנויות רק מונחות זו על גבי זו, ועשה מדורה. ונעץ את החרב באמצע, והצית האור תחת

ובראשית כ"ז, כ"ז, אל תקרי בגדיו, אלא בוגדיו. יצחק אבינו ראה ברוח קדשו, את התולדות של יעקב אבינו. חוץ מן הצדיקים, גם את הרשעים הגדולים, הבוגדים אשר בגדו בעם ישראל. ואיך הם, למרות רשעותם, קרובים אל התשובה. דוגמא אחת, זהו יוסף משיתא, הסיפור הידוע שהוא יצא עם מנורת הזהב ולא היה מוכן לעשות זאת עוד הפעם וכו', לא ניכנס כעת אל הנושא הזה ועייין בשיעור מוצש"ק וישב התשפ"ג. הוא מסר את עצמו, לא רצה להיכנס שוב לבית המקדש, והוא נהרג על ידם בעינויים קשים רח"ל. רשע בוגד כזה, כיצד הוא חזר בתשובה? וכן העניין של יקים איש צרורות, וזהו מה שברצוני לדבר כעת, בעזרתו יתב'.

אקרא בפניכם את המובא במדרש רבה, אף כי במדרש הגדול ישנם קצת הבדלים קטנים.

וז"ל המדרש רבה, יקום איש צרורות, היה בן אחותו של ר' יוסי בן יעזר איש צרידה, והוא רכיב סוסיא בשבתא. כך כתוב כאן, 'בשבתא', ולפי זה הוא גם חילל שבת, אולם הדבר אינו כ"כ ברור, כנראה זאת טעות, כמו שעמדו על כך כמה מפרשים.

אזל קומי שריתא למצטבלא.

על רבי יוסי בן יעזר, נגזרה מיתה מן המלכות, כנראה שיקים איש צרורות, שהיה בן אחותו, הוא זה שהיה צריך להוציא זאת לפועל, דהיינו הוא שהיה אמור לתלותו. מובן שיקים איש צרורות הזה, היה רשע גדול. רבי יוסי בן יעזר התנא, נגזר עליו הריגה ע"י הרומיים, והרשע הזה – יקים איש צרורות – ברגעים הקשים הללו, הוא היה עוד מלגלג ולועג על רבי יוסי בן יעזר. הוא היה רוכב על סוס, קיבל מן שלטון הרומיים, סוס לרכוב עליו. נהיה אדם חשוב...

אמר לו, חמי סוסי דארכבי מרי, וחמי סוסך דארכבך מרך. אהה, תראה איזה סוס אני קיבלתי, האדונים שלי נתנו לי סוס, ואיזה סוס אתה קיבלת. כביכול, את הקורה שעומדים לתלות אותו עליה. ככה הוא אמר לו.

אמר לו – רבי יוסי בן יעזר איש צרידה ענה לו – אם כך למכעיסיו, ק"ו לעושי רצונו. אם הוא,

העצים מתחת האבנים, ונתלה בקורה ונחנק. קדמתו האש, נפסקה הנימה, נפל לאש, קדמתו חרב, ונפל עליו גדר, ונשרף.

דבר ראשון, הוא נתפס על הקורה, מיתת חנק. אח"כ החוט נקרע מסביב, מעצמת האש, 'קידמתו האש' נפסקה הנימה, והוא נפל אל האש, והיה שם את החרב, 'קדמתו החרב', ואז הגדר של-אבנים נפלה. א"כ היה בזה, גם חנק, וגם הרג – זהו הסייף, השריפה, וגם סקילה ע"י האבנים, כפי שנאמר לגבי סקילה [דברים כ"א, כ"א] וְרָגְמָהּ כָּל אַנְשֵׁי עִירוֹ בְּאַבְנִים וְיָמָת.

נתנמנס יוסי בן יעזר איש צרידה, וראה מטתו פרוחה באויר. אמר, בשעה קלה קדמני זה לגן עדן.

הדבר פלא עצום. יקים איש צרורות הזה, זהו יריח בוגדיו, איך הבוגדים של עם ישראל כ"כ קרובים לתשובה. הוא רק שמע את המוסר הזה, והחליט מיד שהוא מקבל על עצמו ד' מיתות בי"ד. אולם לכאן הדבר פלא בלתי מובן, אמנם הוא היה רשע גדול עד עכשיו, אבל וכי הוא לא ידע מה זה העולם הבא? שישנו שבר לצדיקים ועונש לרשעים?

מה חידש לו, יוסי בן יעזר? וכי הוא אמר לו דברים שלא ידע? מסתמא כל יהודי יודע זאת, אין פה דברים חדשים. ובפרט מוכשר שכמוהו. רואים איך שהוא המציא לעצמו ד' מיתות בית דין בבת-אחת. מסתמא זה רעיון שהבריק במוחו, ומעיד הדבר על עוצם בינתו. אם כן לכאורה הדבר פלא.

מה גרם לו לשנות את דעתו, מן הקצה אל הקצה. מלהיות רשע גדול, הוא מוכן תכף ומיד לקיים בעצמו ד' מיתות בי"ד. והנה רואים, שהיה לו אכזר גן עדן, כי היתה לו כוונה טובה.

כאשר עיינתי ב'מדרש רבה המבואר', ראיתי כי כתוב שם דבר, אשר לא מצאתי אותו במפרשים, אולי יש אחד מן המפרשים שלא ראיתי, אבל לפי מה שהם מסבירים, חושבני כי ישנה תשובה לשאלה הזאת.

כתוב שם כך, נכנס בו הדבר הזה, שיצא מפיו של רבי יוסי בן יעזר, באמונה ובטחון ושמחה,

ביקום איש צרורות, וחדר בו עמוק, ושרף בו כארס של נחש.

התנא הקדוש ר' יוסי בן יעזר, הרי במצב כזה – אדם ח"ו לפני שהורגים אותו, הוא מבולבל – ויקים איש צרורות רואה אותו, איך שהוא עונה לו, באיזו אמונה ובאיזה בטחון, באיזו שמחה. זהו מה ששרף אותו, צורת אמירת הדברים. דברים שיוצאים מן הלב, נכנסים אל הלב. הוא לא אמר זאת בצער ובבכי, אלא בשיא האמונה והבטחון. זהו העניין.

גם אם לא נכתב הדבר במפרשים, מ"מ בטוח שכך היה.

*

מי שיראה לגבי יוסף הצדיק, כאשר פרעה מספר לו את חלומו, כפי שנאמר [בראשית מ"א] וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלַמְתִּי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וְאָנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתֹר אֹתוֹ. וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פְּרֹעָה לֵאמֹר בְּלִעְדֵּי, אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרֹעָה. ולבסוף עונה לו יוסף, וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל פְּרֹעָה חֲלוֹם פְּרֹעָה אֶחָד הוּא, אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפְרֹעָה וְגו'. הוא הדבר אשר דברתי אל פְּרֹעָה, אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִרְאָה אֶת פְּרֹעָה וְגו'. ועל השנות החלום אל פְּרֹעָה פְּעֻמִּים, כִּי נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ. שימו לב, כמה פעמים הוא מזכיר את שמו יתב'.

ואח"כ נאמר שם, וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל עֶבְדָּיו הַנִּמְצָא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ. וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת אֵין נִבּוֹן וְחָכֵם פְּמוֹךְ. פרעה נדבק ממנו. לפני כן פרעה לא הזכיר כלל ועיקר את שם ה', אולם כאשר הוא רואה שיוסף עם כל האמונה שלו, איך על בכל דבר הוא אומר את שם ה', אז גם הוא כבר נדבק, והדבר נכנס בו ג"כ.

*

אפשר לראות ברבינו יונה על מסכת אבות ופרק ד' משנה י"ז, שכתב לגבי המשנה, 'הוא הוא היה אומר יפה שעה בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא', בזה"ל, שבשעה קטנה בעולם הזה אדם מרויח העולם הבא, כמו שמצינו (בסדר קדושים) ולא נמצא

וכה היו דבריו הק' שעודם מצלצלים באזניי, כאילו רק שמעתיים, "דע לך, שכל מה שהקב"ה עושה לך זה לטובתך, אסור לך להתבלבל".

מוכרחני לומר ששמעתי דיבורים כאלו בעבר ממקורבים, רבנים משפחה וכו' – אמרו לי את זה, זאת לא הפעם הראשונה שאני שומע את זה – אבל דברי מו"ר אביך, היו כארס שחדרו ישר אל ליבי, ועוררו בי המון חיזוק שלא אפול, ואדרבה שאלך מחיל אל חיל. כי הכלל הוא, דברים היוצאים מן הלב, נכנסים הישר אל הלב.

את אותם דברים, אפשר לשמוע מעשרה אנשים, וזה לא מזיז, ופתאום כן מזיז. אבל, זה לא בזכותי. אם הדברים שאמרתי פעלו והצליחו, זהו בזכות האמונה שלו. מן השמים נתנו להגיד את המלים האלה, והדבר פעל 'כמים הפנים לפנים', כי זה משפיע, 'הא בהא תליא'. לפעמים התשובות שאומרים, הן לפי המקבלים. לעתים רואים כי זה ששואל, ולפעמים ישנם אנשים אפי' שמברכים אותם, הם לא עונים אמן. הם מבקשים ברכה, אבל אפי' אמן הם לא עונים על מה שמברכים אותם. אבל כאשר רואים שהשומע הוא 'כלי קיבול', ממילא ישנו 'זרם', יש מה לתת.

הערה מהקהל: רבי חיים לוי נמצא כעת פה. הוא בא לשיעור.

תגובת מרן שליט"א: ברוך ה'. פִּי חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם [משלי ד', כ"ב]. השם ברוך הוא ישמרהו.

ויש להעיר כי יתכן לשמוע אותם דברים מפי אותו אדם עשר פעמים, ורק אז יפעלו. כגון מעשה שהיה בבן טובים אחד שפרק עול תורה ומצוות, למרות שבנערותו למד בישיבה (ישיבה מקצועית), והוא מאחת המשפחות החשובות שהיו בעי"ת צנעא, ואביו היה רב בית הכנסת של משפחה שם. הוא היה קרוב של אשת הר"ר שוכר חבשוש זצ"ל, ובכל פעם שראוהו היה אומר לו, ראובן (שם בדוי), מה יהיה. אך תמיד לא נכנסו הדברים לליבו. אבל פעם אחת כשאמר לו כך, נכנסו הדברים לליבו כל כך חזק, עד שאפילו כעבור זמן לא נתנו לו מנוח. בא אל הר"ר שוכר ואמר לו, אני רוצה לחזור בתשובה, כיצד אעשה. אמר לו, אני לא מבין בזה, לך אצל רב פלוני (בכוונה לא הזכרתי את שמו,

בסדר קדושים, אבל המעשה הזה הובא במדרש רבה בראשית פרשה ס"ה) אותו מעשה של יוסי בן יועזר שהיה יוצא ליהרג, ופגע בו יקים איש צרורות הרשע רוכב על סוס. אמר ליה חזי סוסיא דארכבך מרך וחזי סוסיא דארכבך מרן. אמר לו אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו לא כ"ש. אמר לו וכי יש עושי רצונו יותר ממך. אמר לו אם לעושי רצונו כך קל וחומר לעוברי רצונו. עלה בלבו כאש בנעורת. פי' הבין בדבריו, כי אמר, אם טוב לרשעים עוברי רצונו בעולם הזה כל כך, על אחת כמה וכמה לצדיקים בעולם הבא, כי תהיה טובה כפולה ומכופלת מטובת הרשעים בעולם הזה. ושמה, אין שלום לרשעים, כי ירע להם כפלים מאשר לצדיקים בעולם הזה.

הוא מסביר, כי זהו מה שיקים בן צרורות הבין מדברי יוסי בן יועזר, כי אם רע לצדיקים בעוה"ז, אז כמה רע יהיה לרשעים שמה.

וכשמעו כך, הלך וקיבל עליו ארבע מיתות ב"ד וגו' כדאי' התם. א"ר יוסי בן יועזר בשעה קלה הקדימני לגן עדן. ועל זה נאמר יפה שעה אחת וכו' ואין שבח העולם הזה כי אם לזה. הוא מסביר, שזהו מה שהוא הבין. אבל השאלה שלנו היא, וכי עד עכשיו הוא לא ידע זאת? וכי אלו חידושים, שלא ידעו אותם? אלא כדקא אמרן.

תשמעו דבר מעניין. ידידנו הרה"ג חיים לוי מארצה"ב, כתב במכתב משהו מעין זה. התחברו לי הדברים, הוא כתב זאת בלי קשר לדברינו דלעיל, אבל בדיוק יצא 'סמוך ונראה'.

וז"ל במכתבו לבני הרב שאול הי"ו, אני רוצה להוסיף נקודה נוספת, שחושבני שיש בה מוסר השכל נפלא.

לפני זמן מה עברתי כמה וכמה קשיים אישיים שתקפו אותי בזה אחר זה. ביקשתי לשים רווח בין פורענות לפורענות, ושחתי את דאגות לבי לפני מו"ר אביכם שליט"א בתקווה שיהיה לי לעינייים.

כעת הוא מספר דבר, שאינני זוכר אותו. זהו בעצמו חידוש.

כדי שלא יובן במי המדובר במעשה זה, שכן הוא בעל התשובה היחיד המקורב לאותו רב). אותו רב הדריך אותו בחכמה כיצד יעשה, והוא עלה מעלה מעלה, ונעשה צדיק ותלמיד חכם מופלג. הוא עצמו סיפר את כל המעשה הזה לאבא מארי זלה"ה, ובכלל דבריו אמר לו, איני יודע מדוע דוקא בפעם ההיא התעוררתי, הלא הר"ר שוכר אמר לי אז אותם דברים שהיה אומר בכל פעם שפגשני. איתמר.)

*

לגבי העניין הזה, של קבלת היסורים בשמחה, כפי שעשה יקים איש צרורות, ישנו דבר נוסף הפלא ופלא. מוציאים את יוסי בן יעזר להורג, והוא מלא אמונה ובטחון ושמחה, עד כדי כך שאותו רשע גדול חוזר בתשובה, רק כאשר הוא רואה את עוצם האמונה, שאיננו פוחד מן המוות כלל ועיקר.

היה אחד מגדולי ישראל שהשלטון ברוסיה האשימו אותו, שהוא עושה דברים נגד הממשלה וכו', כנגד המהלכים שלהם, והזמינו אותו לחקירה. הוא כמובן הכחיש את ההאשמות, אבל אז החוקר הוציא אקדח והניחו על השלחן, ואמר לאותו רב, אתה רואה את הצעצוע הזה? הוא שינה את הראש להרבה אנשים. כך הוא מנסה להפחיד אותו.

הצדיק הזה מסתכל על האקדח, ואומר לאותו חוקר, תשמע, הצעצוע הזה מפחיד אנשים, אשר יש להם רק עולם אחד. אבל לי שיש שני עולמות (דהיינו עוה"ב) הדבר איננו מזיז...

*

בעל שפתי כהן, זהו רבינו מרדכי הכהן – מתלמידי הרה"ג יוסף די קוריאלי, אשר היה מגורי האר"י, מתושבי צפת ואור תורתו זרח בארם צובא, כנז' שם בשער הספר – כתב בפרשת כי תבוא, לגבי הפסוק בתוכחה, וְקִרְאת אֶתְכֶם הָרְעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים (דברים ל"א, כ"ט) [מרבן שליט"א אומר זאת ב'כינוי', וקראת 'אותם' הרעה], הוא מספר איך בגירוש ספרד ופרטוגל, היו אנשים הלכו למוקד בשמחה. פלא עצום. לא נרתעו או בכו, אלא הלכו לשם בשמחה.

וזה לשונו שם, וקראת אתכם הרעה, הרעה קוראת אתכם. כמו שאירע בפורטוגאל,

שהכריז המלך, שכל מי שאינו ממיר דתו, ישרף באש. הנצרים הרשעים האלה, האינקוויזיציה וכו', עשו גזירה, כי מי שלא ימיר דתו, אחת דתו להמית. להישרף.

והיו מקצתן מבני ישראל שואלים, היכן בית השריפה, ומוליכין בניהם ונשותיהם שמחים בתופים ובמחולות, ומשליכין עצמן בבית השריפה.

וזהו הרעה קוראה אתכם. כביכול בית השריפה, קורא אותם. הפשט הפשוט כמובן הוא לשון מקרה, אבל הוא מדבר בדרך רמז או דרש.

אולם תשמעו איך הוא מסביר, כיצד הם עשו זאת כ"כ בשמחה?

והיה זה לפי שחיללו שם שמים בזמן השופטים, שנאמר [שופטים י', ו'] וַיַּעֲבְדוּ [את האלילים] אֶת הַבְּעָלִים וְאֶת הָעֵשְׂתָרוֹת, באו בגלגול וקידשו שם שמים בפרהסיא, והיו משליכין עצמן באש. הם ידעו את עוונותיהם בעבר. שגזר עליהם גלות, והוליכם לפורטוגאל.

כיון שהיה חילול ה' בעבר, כעת הם עשו קידוש שם שמים בפרהסיא. הלכו בתופים ובמחולות.

שיבוש קריאת המלה 'אלוה', הוא כבר מאות שנים.

ברצוני בס"ד להשלים, שני דברים שאמרנו בעבר.

האחד, לגבי מה שדיברנו בעניין 'חלק אלוה ממעל', כי ניצוץ הנשמה – גם של־רשעים מישראל – איננו נכרת וכו', אמרנו כי ישנו שיבוש בקריאת המלה 'אלוה', ושהדרשנים אומרים 'אלוקה'.

שמחתי שהראה לי ידידנו הרה"ג מתתיהו גוטמאן הי"ו, מעיר בית שמש ת"ו, כי יש מן האשכנזים עצמם בדורנו שעמדו כבר על כך, שזאת טעות. וזאת איננה טעות מהיום, אלא כבר מאות שנים.

בספר דקדוקי שי ודף ק"ו, פרק ט' סעיף ו', להרה"ג שמואל יונתן מנדלבאום, כתב בזה"ל, הקריאה הנכונה שלמלה אלו-ה, אינה כנהוג אצל הרבה אנשים שהה"א בפתח, אלא יש

שערי יצחק – השיעור השבועי

אומרים בוידוי ד'על חטא', ועל כולם אָלוֹהַּ סליחות, קוראים ה"א בפת"ח ומוציאים אותה מן הפה בחוזק לקיום המפיק.

וכן עושים מדי יום ביומו בגאולת שחרית במלת 'משפיל גאים ומגביה שפלים', שקורין ה"א של זמגביה' בחוזק בנקודת הפת"ח, ולא ידעו ולא יבינו מה שמוציאים מפייהם. כי מפיק, פירושו מוציא. כלומר, שמוציא ה"א מפיו בנח נראה.

הרי ישנו נח נסתר, וישנו נח נראה. נח נסתר היינו, כמו המלה 'ראה', 'בנה', לא שומעים את ה"א. ויש לפעמים שזה נראה, כמו נר שרואים אותו, כך שומעים את זה.

והנה טעותם מפורסם, שאם היא נעה בפת"ח, אז איננה נחה. ופירוש נח נראה, היא האות שבסוף התיבה בלי נקודה, רק שהיא מורגשת בקריאה. כמו למ"ד של אכל, ורי"ש של שמר. ונח נסתר, היא האות הנחה בסוף תיבה, ואינה מורגשת בקריאה, כמו ה"א של בנה עשה פנה ודומיהם.

אם זה 'אלוה' 'מגביה', משמע שישנו מפיק, זה כמו שוא נח, א"כ זה מגביה.

ש"מ כי זאת טעות ישנה נושנת אצלם. מושרשת. ומקורב נוספה עליה הטעות בשיר על רשב"י התנא האלוקי, כמו שהרחבנו בזמנו בס"ד. אבל צריך לעקור את הטעות הללו מן השורש, צרעת נושנת, ודבר 'אלהינו' יקום לעולם.

זהו דבר אחד.

השלמה בעניין המלה כר"ת שהיא ר"ת כ'צנה ר'צון ת'עטרנו, והאם יש לשמוח או להתעצב כאשר ראינו את החידוש שאמרנו כתוב בספרי הקדמונים.

דבר שני, לגבי מה שאמרתי מעצמי בשיעור הקודם, כי כר"ת זהו ר"ת כ'צנה ר'צון ת'עטרנו, להסביר כי אפילו הרשע, נשמתו היא חלק אלוה ממעל, ואינה נכרתת, כי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא.

חיפשתי אח"כ בספרים, וראיתי כי כבר קדמוני בכך, אבל לא אמרו במדויק מה שאמרתי, אלא משהו דומה.

לקרוא באות גנובה [כלומר אָלוֹהַּ או אָלוֹהַּ] – כפי שאמרתי לכם בזמנו, שישנן שתי שיטות בעניין. כמו המלה רוח, רואח או רו-וח – באופן שהאות ל' מוטעמת, והאות ה' נשמעת בקריאה.

ובהערה [20] הוא מוסיף, לשם חיזוק העניין בלב הקורא, נביא כאן מדברי הר"ש סופר [בהקדמתו פ"ו ס"ח] וז"ל, "ואפשר שגם לזה רומז מה שאמרו רז"ל 'כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה' וכתובות דף קי: וכמעט אין בהם גם אחד בארצותינו אלה שידע לקרות המלה הזאת כתיקונה, הלא למשמע אוזן וכו'" עכ"ל.

הדבר פלא עצום. כבר בזמנו, כתב מהר"ר שבתאי סופר מפרמישלא [במבוא לסידורו, עמ' 49] בזה"ל, ומפיק ה"א שאחר הפת"ח, הואיל ואתא לידי אימא ביה מילתא לכבוד אלוה סליחות – עוד מעט חודש אלול, אומרים סליחות – חנון ורחום ארך אפים ורב חסד, שהגדיל חסדו עמדי שזכיתי לדעת קריאת שמותיו ית' על נכון, בין שם הויה הנקרא בלשון אדנות בין שם אדנות עצמו כמו שכתבתי למעלה בסוף פרק שלישי, בין שם אָלוֹהַּ שזכרתי בסמוך.

ואפשר שגם לזה רומז מה שאמרו רז"ל, כל הדר בחוצה לארץ, דומה כמי שאין לו אלוה. הוא אומר כי ישנו בכך רמז. חז"ל אמרו, כי מי שגר בחוצה לארץ, דומה כמי שאין לו אלוה. דהיינו, כי אין להם ידיעה, בקריאת המלה אלוה... לדעת הענייה מובן שאין זה אלא בדרך צחות.

[בעניין מי שדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה. יש להרחיב המליצה, שהתימנים שידעו לומר שם זה, היינו מפני שארץ תימן היא רצועה מארץ ישראל כידוע. אף כי גם יהודי שאר ארצות המזרח ועוד, יודעים זאת, והמה בחוצה לארץ ממש. איתמר.]

וכמעט אין בהם גם אחד בארצותינו אלה, שידע לקרות המלה הזאת כתיקונה. הלא למשמע אוזן דאבה נפשי, כי מדי שנה בשנה ביום הכיפורים, 'יורדים' לפני התיבה שלוחי הציבור, הגדולים בעיניהם ובעיני שכמותם, 'ירידה' ממש היא להם ולשולחיהם. כי שמעתי

הראשון כנראה הוא מהרמ"ד – מהר"ר משה דוד – ואלי זצ"ל, תלמיד חבר של הרמח"ל – בעל מסילת ישרים, שכתב בספרו עת לחננה [חלק ג', עמ' 527] סודות לגבי הפסוק [תהלים ס"ה, י"ב] עֲטַרְתָּ שֶׁנֶת טוֹבֶתָךְ, בזה"ל, עטרת שנת טובתך וגו' זו היא שנת הגאולה, שנקראת שנת הטובה, בסוד הגבירה המושלת, ומעבירים ודוחים מפניה סוד השפחה בישא. ובזאת השנה, נותנים כתר מלכות בראשה, ועטרת פז על ראש המלך המשיח. וזה סוד עטרת שנת טובתך, שהרי מוציאין אותו מבחינת הכרת, אל בחינת כתר ועטרה. המלה כרת והמלה כתר, הן אותן אותיות.

ברזא דכתיב [תהלים ה', י"ג] כִּי אֶתָּה תִּבְרַךְ צְדִיק יִי, כִּי צִנְנָה רְצוֹן תִּעֲטְרֶנּוּ, שהוא ר"ת כרת, שיוצא ממנו, וזוכה לבחינת העטרה והכבוד, בסוד כבוד חכמים ינחלו. כי משיח בן דוד מצד החכמה, ומב"י מצד הבינה. ועל שניהם אמר הכתוב, אֲשֶׁרִי אָדָם מְצָא חֶכְמָה, וְאָדָם יִפִּיק תְּבוּנָה [משלי ג', י"ג].

את הר"ת הזוה, הוא הסביר לגבי העניין שלו.

כמרכן החתם סופר, בספרו תורת משה [פרשת צו, דף כ'] כתב בזה"ל, איתא בספרים – הוא מביא זאת לא מעצמו, אלא בשם ספרים שלפניו – דיש מדה למעלה החשובה מכל, והיא נקראת רצון, וזהו שכתוב [תהלים ה', י"ג] כִּי צִנְנָה רְצוֹן תִּעֲטְרֶנּוּ ר"ת אותיות כת"ר, ואותיות כר"ת. לפי הסדר, זהו כר"ת, כצננה רצון תעטרנו. וגם כת"ר.

אם זכה למדת ענוה, אז זוכה לכת"ר. ובהיפוך, המה אותיות כרת ח"ו וכו'.

ויש להוסיף תבלין ברמז הזה, כי הענוה רמוזה בתיבת כתר, שכן מניין אותיות ת"ר יורד, תחילה ארבע מאות ואחר כך מאתים, כדרך הענו להשפיל את עצמו. והגאווה רמוזה בתיבת כרת, שכן מניין אותיות ר"ת עולה, כדרך בעלגאווה להגביה עצמו. שניהם מתחילים באות כא"ף, אך בהמשך יש הבדל. איתמר.

אם כן, הם כבר אמרו את הראשית יבות הזוה. ולכאורה, הם צודקים, כי לפי פשט הפסוק, הדבר שאמרנו אינו נראה, מכיון שהמדובר על צדיק, כפי שנאמר בתחילתו [שם] כי אתה

תברך צדיק י"י, כצננה רצון תעטרנו. דהיינו, את הצדיק.

והרי אנחנו אמרנו מהלך אחר. לפי מה שאמרנו, זהו אינו הצדיק, אלא הרשע. כי הצדיק, ודאי פשיטא שהוא לא נכרת. גם כל חלקי הנשמה שלו, שהם נרנח"י. אלא אפילו הרשע, כצננה רצון תעטרנו.

א"כ את מה שאמרנו, אפשר ג"כ להכניס בכך, אולם לא בתורת פשט, אלא אולי זה חוזר כלפי הפסוקים הקודמים המדברים לגבי הרשע, או לא משנה באיזו דרך, אבל צריך יהא להסביר שהפסוק נחתך בסכינא חריפא, כי אתה תברך צדיק י"י. ואח"כ כצננה רצון תעטרנו, אפילו הרשע.

בכל אופן, העיקר, לא ידעתי האם לשמוח או להצטער.

מצד אחד חשבתני, שבא לי ר"ת חדש, שאף אחד לא אמר. ומצד שני אני רואה לבסוף כי כבר קדמו אותי, אבל ב"ה 'הניחו לנו מקום'. א"כ אפשר מאידך גם לשמוח, כי כיווננו לדעת גדולים.

חושבני כי למסקנא, צריכים לשמוח וגם להצטער. מצד אחד, לא זכינו בזה לדבר חדש ממש, אבל מצד שני יש גם את השמחה, כי אם כבר אמרו זאת, אז אתה 'הולך בדרך'. בכל אופן, מתקרב. אומרים, 'כשהולכים בדרך, פוגשים אנשים'. מי שהולך בדרך עקומה, הוא פוגש רק חיות רעות... אבל אם הוא הולך בדרך הנכונה, במסלול, דרך המלך נלך.

א"כ לפחות אנחנו ב"ה קרובים לדרך ה', והשם ברוך הוא ידריכנו תמיד בדרך ישרה לעולם ועד, אכ"ר.